

JORMA KURVINEN

A photograph of two soldiers in World War II era military uniforms. The soldier in the foreground is wearing a green helmet and a green jacket, aiming a rifle. The soldier in the background is wearing a tan helmet and a tan jacket, looking towards the left. The background is a blurred outdoor setting.

**SE VERELLÄ
MAKSETAAN**

JORMA KURVINEN

SE VERELLÄ MAKSETAAN

 SAGA
EGMONT

Jorma Kurvinen

Se verellä maksetaan

SAGA Egmont

Se verellä maksetaan

Cover image: Shutterstock

Kirja ilmentää aikaa, jona se on kirjoitettu, ja sen sisältö voi olla osittain vanhentunutta tai kiistanalaista.

Copyright © 1980, 2020 Jorma Kurvinen and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788726356960

1. e-book edition, 2020

Format: EPUB 2.0

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

SAGA Egmont www.saga-books.com - a part of Egmont,
www.egmont.com

Paavo Marttila kirosi itseään. Herra vänrikki, eli kukapa muu kuin hän itse, oli tehnyt ensimmäisen taktisen virheen jo monen kilometrin päässä etulinjasta, ennen kuin ainuttakaan vihollista oli edes näkyvissä.

Hänen olisi pitänyt lähteä suoalueen yli vievälle kapulatielle hevosajoneuvon edellä eikä jäljessä. Silloin hän itse olisi päässyt säätelemään marssinopeuden. Nyt ajomies selvästi simputti häntä. Todennäköisesti ihan tahallaan, piruillessaan. Koko sinä aikana, jonka Marttila oli istunut kangastiellä kärryillä kyydissä, kopukka ei ollut pitänyt edes sataa metriä sellaista vauhtia kuin nyt kapulatiellä.

Mutta vaikka hiki nousikin pikkuhiljaa kenttäpuseron selkään, johon aurinko porotteli pilvettömältä taivaalta, oli sittenkin parempi marssia ajoneuvojen jäljessä kuin istua tärisevässä kuormassa.

Luultavasti puhelias ajomies oli loukkaantunut hänen lyhytsanaisuudestaan. Marttila oli ollut tajuavinaan sen miehestä jo alkumatkasta. Mutta hän ei ollut millään puhetuulella.

Joku jossakin helvetin esikunnassa oli saattanut kuvitella olevansa hyvinkin fiksu järjestäessään äskettäin kokelaasta vänrikiksi ylennetylle nuorelle upseerille siirron takaisin yksikköön, josta mies oli komennettu Reserviupseerikouluun. Jollekulle se olisi saattanut ollakin mieluista. Mutta Marttila ei tuntenut minkäänlaista hinkua kotimaakunnan miehistä koottuun pataljoonaan ja krh-joukkueeseen.

Eikä Syvärin maisemiinkaan.

Hän oli saanut soista ja korvesta tarpeekseen palveltuaan kelirikkokevään kokelaana 3. Prikaatissa Sallan rintamalla. Mutta siellä sentään oli kuivaakin maata ja silmää rauhoittavia tunturinkaaria. Tämä täällä kahta puolen kapulatietä oli yhtä ja samaa suota ja vittikko.

Heidän edessään kohoava sodan runtelema männikkökin oli harjanteella, jossa korsut oli pystytty kaivamaan vain puoliksi maan sisään, pohjaveden uhatessa varsinkin kevättulvien aikaan näitäkin.

Mitä saatanaa joku kuvitteli tekevänsä tälläkin suur-Suomen osalla?

Isälle olisi tehnyt hyvää käydä katsomassa tätä joskus huhtikuussa. Kunnan napamiesten vierailut järjestettiin aina väärään aikaan.

— Ruvetaanpa pysäyttelemään!

Oliko se muka huonokuuloinen?

Marttila veti ilmaa keuhkoihinsa. Sekunnin murto-osaa ennen kuin karjaisu lähti hänen huuliltaan kuului kärryiltä laiska:

— Ptruu!

Kaakki pysähtyi.

Ajomies kääntyi katsomaan taakseen. Marttila näki tyytyväisyyden häivähtävän tarkastelijan kasvoilla hänen havaitessaan hien upseerin otsalla.

Marttila teki salamannopean päätöksen olla näyttämättä miehelle selkäänsä.

— Herra vänrikki jää jo tähän?

Äijä oli ajanut kopukalla ainakin kaksi vuotta tätä väliä ja tiesi varmasti mitä upseeri oli tarkoittanut sanoessaan määränpänsä.

Marttila nosti repun kuormasta ja keikautti sen selkäänsä vaihdellen konepistoolia kädestä toiseen viilekkeiden mukaan.

— Voitte jatkaa matkaa!

Mies tuijotti häneen hetken. Kääntyi sitten menosuuntaan.

— Tsoh!

Nykäisy suitsista. Hevonen lähti jatkamaan matkaa. Kymmenkunnan metrin päässä se nosti häntäänsä.

Kärrynpyörien välistä tuli Marttilan näkyviin jono hevosenpaskoja.

Eläin tulkitsi luultavasti isäntänsä ajatuksia.

Ajatelkoon mitä halusi!

Olisihan sitä voinut kiittää kyydistä, tietenkin.

Marttila tiesi, että olisi kiittänytkin, jos ajomies olisi omasta puolestaan ollut toisenlainen. Mutta ei hän ruvennut liehittelemäänkään tuollaisia. Ei tuota — eikä noita tuolla.

Heilauttaen konepistoolin olalleen Marttila lähti kapulatieltä pitkosolkua kohti reservissä olevan II pataljoonan krh-joukkueen korsuja. Tämä tie oli entuudestaan tuttu hänelle.

Niin kuin miehetkin tuolla.

Mies, joka tuli isomman korsun oviaukosta ulos auringonpaisteeseen, oli Liskin Arvo. Marttila näki hänet kaukaa noustessaan polkua suonreunan vitikosta joukkueen asuntoalueena toimivan kankaannokan laitamalle.

Aurinko häikäisi korsun hämäryydestä tulevan miehen silmiä. Sitten Arvo tunsi tulijan. Hänen kätensä kohosi heilahdukseen.

Hetken ajan Marttila kuvitteli vanhan kansakoulukaverinsa lähtevän liikkeelle, häntä vastaan. Arvo otti jo muutamia askeliakin. Sitten hän pysähtyi.

Ehkä se oli luonnollista. Marttilahan oli joka tapauksessa tulossa korsuille. Siitä huolimatta hän huomasi ottavansa Arvon eleen vertauskuvallisena.

Ylikireyttä tämä on minussa, Marttila sadatteli, mutta hiljensi siitä huolimatta vauhtiaan. Miksipä hänelläkään olisi sen kiireempi puristamaan vanhan poika- ja rintamakaverin kättä kuin Arvolla itselläänkään.

Marttilan ratkaisuun vaikutti myös tieto miesjoukosta, joka oleili kahden korsun välimaastoon rakennettujen

»ruokapöytien» luona. Siellä oli varmasti jo havaittu pitkospolun suunnasta saapuva tulija ja häntä pidettiin silmällä sen kuin tuolta pystyi näkemään.

Polusta oikealle lähinnä suon reunaa sijaitsivat tallit ja varastotilat. Niiden edustalla Marttila näki joukkueen heitinajoneuvot valmiiksi lastattuina ja omaa ikäluokkaansa vielä nuoremman sotamiehen istuskelemassa kannolla valjaat sylissä. Poika oli korjaamassa niitä.

Yhtä paljon kiireettömyyttään korostaakseen kuin uteliaisuuttaankin Marttila kaarsi polulta pojan suuntaan.

Ajomies oli Marttilan muualla ollessa täydennyksenä saatua nuorinta ikäluokkaa. Asevelvollinen. Hänessä taisteli vielä kasarmikoulutus käytännön hankaluuksien kanssa. Poika ei tiennyt miten menettelisi tuntemattoman upseerin lähestyessä.

Marttila viittasi kädellään häntä jatkamaan.

— Onko joukkue lähdössä jonnekin? hän viittasi peukalollaan ajoneuvoihin.

— Takaisin linjaan, vissiin, herra vänrikki.

— Milloin?

— Minä en tiijä ... Pojan katse käväisi epävarmana kuormassa. Palasi puhuttelijaan. Kiireesti ajomies lisäsi: — Herra vänrikki!

Marttila avasi jo suunsa huomauttaakseen turhasta herroittelusta, mutta ei sanonutkaan mitään, vaan lähti jatkamaan matkaansa.

Nyt Arvo tuli häntä vastaan.

He olivat olleet kansakouluaikaan parhaat kaverit. Tai ainoat, paremminkin. Ainakin Arvo hänelle. Arvolla itsellään oli kyllä muitakin. Mutta he olivat aina yhdessä, silloinkin kun mukana oli toisia Arvon tovereita. Marttila muisti kiusallisen selvästi miten oli tuntenut mustasukkaisuutta heitä kohtaan.

Alunperin Arvokin oli kulkenut Paulin ja Taunon vanavedessä. Jumaloinut varsinkin Paulia niin kuin kaikki toisetkin. Mutta Arvolla oli ollut muutama vuosi liikaa ikäeroa Marttilan vanhempiin veljeksiin ja niin hän oli ystäväystynyt Paavon kanssa. Heillä oli ollut yhteistä kirjat.

He tulivat vastakkain puolimatassa.

Marttila ojensi kätensä.

— Mukava nähdä pitkästä aikaa!

Arvon kädenpuristus oli entiseen tapaan tukeva. Mutta hänen katseensa kulki arvioivana Marttilan olemuksessa.

Vänrikillä oli ylennyksen kunniaksi vaihdetut uudet kuteet: saappaat, housut ja kenttäpusero, jossa kauluslaatat ja niissä vielä kirkkaasti kiiltelevät arvomerkit. Kenttälakki ja rähinäremmikin olivat käyttämättömät.

Kuin mansikkaleivos kunnon ruispullan edessä, Marttila tunnusti ja kirosi kolmannen prikaatin varusvaraston yliystävällisen väepelin alimpaan helvettiin.

— Miten sua nyt puhutellaan? Arvo pahensi tilannetta.

Se piruili siitä »herra vänrikistä»!

— Mun tietääkseni me on kaksikymmentä vuotta sinuteltu, Marttila sanoi äänessään vivahdus ärtymystä.

— Kun sinä oot nyt kuitenkin upseerismiehiä ja minä lähetti.

Marttila makusteli uutista tietämättä oliko siitä hyvillään vai harmistunut.

— Minä ainaki aion sinutella sinua muodon ulkopuolella kaikkien everstiä pienempien viskaalien läsnäollessa.

Arvo nyökäytti päätään.

— Ei mullakaan ole tarkoitus rivistä huudella. Mutta kysyinpähän varmuudeksi.

Marttila ei voinut mitään vieraudentunteelle heidän välillään. Sen oli kokenut samanlaisena jo joskus lukioaikaan, heidän tavatessaan sattumalta.

— Mitä täällä on tapahtunut? Marttila kysyi jotakin sanoakseen.

Arvo kohautti olkapäitään.

— Mitä täällä! Samaa saatanan jökötystä ... Onneksi ei olla oltu linjassa. Ne joutuivat taas tulemaan tulvan alta taaemmaksi ja rakentamaan uusia korsuja. Vesi oli niin ylhäällä, että Janne pyysi kutuhaukia säkillä tuosta vittikosta.

— Keinänen on sakissa!

— Mihinkäpä se täältä.

Se oli ainakin hyvä uutinen.

Janne oli Marttilan vanhimman veljen pesäpallokavereita. Voimahahmo joka toi ajolähdöstä kolme juoksua ja kunnarin.

— Ne ovat kymmentä vuotta vanhemmat äijät, joita ollaan kotiuttamassa, Arvo jatkoi katkeranmakuisesti. — Meikäläinen ei saanu ees touontekolommaa. Pitäis olla vissiin samankokoinen kartano ku Rasilallakin ennen kuin lomia rupijais heltiämään.

Sellaisia mökkejä kuin Rasilan Kaukolla meni Liskin taloon ainakin kaksikymmentäviisi kappaletta.

— Niille on kuulema vielä jatkettuki lomia viikolla, Arvo jurnutti.

Marttila katseli korsujen suuntaan.

— Missä päin Isojärvi on?

— Eihän se ole ollu enää joukkueenjohtajana puoleen vuoteen. Meillä on yksi Wiiki. Ja seki kuulema siirretään jonnekki kotirintaman koulutuskeskukseen ...

— Entä Härkönen? Vai onko alistuskaan enää sama?

— Toisen komppanian kanssa tässä nahistetaan, mutta Härkönen on joillaki kursseilla ... Kun sota rupijaa olemaan ohi, pääsevät herrat ensimmäisinä taakse naisapajille ja nuoria kukkopoikia pannaan linjaan niitten tilalle.

Marttila ohitti letkauksen.

— Kuka siellä on päällikkönä? Luusua?
— Muuan jalka-Takkunen. Se on jo kohta nelissäkymmenissä ja kapteeni.
— Minkä vuoksi »jalka»-Takkunen?
— Kyllä sinä sen sitten tulet näkemään ... Arvo nyykäytti päätään kuormia kohti ... Kohtahan tästä ollaan lähössä linjaan.

Marttila katsoi lapsuustoveriaan silmiin.

— Samoille paikoille kuin ennenkin?
— Niin minä olen ymmärtänyt ... Ne ovat nyt vaan kymmenen kertaa pahemmat ku silloin.
— Salakyttyä?
— Niitäki. Mutta pahimpia ovat sieppaajat. Ne ovat vetäneet lassolla Kolmannesta komppaniasta eräänkin miehen mukaasa. Muistakko sitä osuuskaupan autonkuskia, Lindiä? Se siepattiin vasta mennä viikolla.

Arvo näytti isoa puukkoa vyöllään.

— Joka toinen mies on laittanu siviilipuukon, jolla voi vetää köyven poikki.

Kysymys oli kulkenut Marttilan suussa kurkunpään ja huulten väliä edestakaisin kuin kupla vatupassissa. Hän oli saanut aina viime hetkessä vedetyksi sen takaisin ja nostanut näkyviinsä Niinisalosta Tiiran Matin uhkaavan hahmon ja synkät sorautukset.

Krh-kouluttajana toiminut ylikersantti oli tullut samalle kurssille suoraan rintamalta ja opettanut kaiken arkisen. Hän oli iskenyt vielä viimeisenä iltana ennen kokelaaksi ylentämistä oppilaittensa päähän etulinjan viisauden: »Siellä on parasta olla kuvittelematta liikoja ... Äijät ovat saaneet tarpeekseen niin sodasta kuin sotaherroistaki. Niihin pitää osata suhtaantua ...»

Tiiran Matti ei olisi mennyt kysymään. Siitä huolimatta Marttila ei saanut pidetyksi suutaan kiinni:

— Mitä miehet sanoivat kun kuulivat kuka tulee joukkueenjohtajaksi?

Arvossa oli jotakin samaa kuin Tiiran Matissakin. Lähetin ilme sanoi suoraan, ettei Arvokaan olisi kyseltyt.

Marttila tunsu lapsuustoverinsa suupielen kiristyvän juonteen jo vuosien takaa.

Arvo alensi ääntään:

— Kai sinä iteki tiiät, että Marttilat eivät oo mitenkää suosittuja ... Mikseivät ne lähettäneet sua jonneki muualle

...

Kapteeni Takkunen puristi Marttilan kättä otettuaan vastaan hänen komppanialleen alistetun krh-joukkueen uuden johtajan ilmoittautumisen.

— Tervetuloa Syvärille!

Kapteeni oli ainakin satayhdeksänkymmentäsenttinen humalaseiväs. Marttilan tiesi täsmälleen miten pätkältä näytti hänen edessään.

— Toiset veljet minä tunnenkin, komppanianpäällikkö jatkoi. — Jos nuorimmainen on perinyt vähääkään velimiesten hurjaa verta, täällä pitäisi kyllä pärjätä!

Marttilalla ei ollut sisua sanoa ettei ollut.

— Minä tunnen Syväriä jonkin verran ennestään, hän huomautti. — Olin tuossa samassa joukkueessa ennen Niinisaloon menoa.

Takkusen ilme kirkastui.

— Erinomaista! Sinusta on sitten apua, kun ollaan linjassa. Minä en tunne paikkoja ollenkaan ja minun joukkueenjohtajanikin ovat muualta tulleita nuoriamiehiä ... Oletin että Wiik lähtee vasta sitten, kun me olemme asettautuneet linjaan.

Joukkueensa Marttilalle luovuttanut luutnantti virnisti peittelemättömän hilpeästi.

— Ei tuntiakaan kauempaa täällä kuin on pakko! Hän oli tuonut reppunsakin jo mukanaan jalkaväkikomppanian komentopaikalle.

— Yrittäkääpä kuvitella miltä Lappeenrannan naiset näyttävät tällaisena päivänä!

— Teidän kurssi viedään kuulema viidenkymmenen kilometrin päähän maastoon, Takkunen pelotteli.

Wiik möykytti kapteenin olkapäätä.

— Älä oo katkera, Eki! Ei tämä enää kauaa kestä. Tuutte sitten perässä. Minä varaan pari sopivanpyöreää tyttöä teille valmiiksi.

— Sano nyt niille, että valmistautuvat odottamaan seuraavaan kesään saakka, Takkunen heitti. Jos täältä päästään sittenkään!

— Kun nuo tuolla lähtevät valumaan Baltiaa ja Saksaa kohti meillä pärjätään täällä kolmasosalla miehitystä. Ne sotivat nämä nuoret vänrikit tämän homman loppuun, kun me vaan jaksetaan huolehtia kotirintamalla niittenkin naisista!

— Entä jos eivät lähde?

Wiik katsoi kapteeniin.

— Rauhahan tulee joka tapauksessa, kun Saksa menee matalaksi.

— Rauha, Takkunen äännähti. — Eikö Stalin puhunut ehdottomasta antautumisesta?

— Kyllä, Stalin. Mutta siinä saattaa olla sanomista Amerikallakin ... Muistetaanpa tämä kun sinä tulet viimeistään joskus heinäkuussa Lappeenrannan Kasinolle!

Miehet kättelivät hyvästiksi.

Marttila työnsi luutnantille korsun oven auki ja antoi hänen kulkea ohitse.

— Minä taidan mennä saattelemaan, niin voin vielä puhua jotakin joukkueesta.

— Nythän siihen on vielä tilaisuus, Takkunen myönsi. — Me ennätämme kyllä moneenkin kertaan. Mutta älä unohda sitä Sissalaa illalla.

Pataljoonankomentaja oli ilmoittanut palaavansa komentopaikalleen kello yhdeksäntoista aikoihin. Marttilan oli määrä mennä ilmoittautumaan silloin.

— Se on melko tarkka muodollisuuksista, kapteeni lisäsi selittävästi.

Wiikistä ei lähtenyt liikoja irti kävelymatkalla pataljoonan töpinään, josta luutnantti oli lähdössä takaisinpäin luultavasti saman kopukan kyydissä millä

Marttila oli tullut äskettäin. Wiikiä kiinnosti jo enemmän oma tulevaisuutensa Lappeenrannan naisten parissa.

— Sinähän tunnet entuudestaan joukkueen, hän todisteli.
— Ne ovat kovia ammattimiehiä. Ojalahan oli jo sinun aikanasi?

— Se kalju virolainen! Ojala on hyvä tyyppi. Puhuu suomea kuin äidinkieltään.

— Hän on nykyisin joukkueen varajohtaja ... Wiik vilkaisi Marttilaan. — Johtaa äkkiä vakinaisestikin, jos tarvitaan.

Marttila muisti kyllä virolaisen. Ojala oli yli satakahdeksankymmentäsenttinen atleetti. Melko painavakin, mutta nopea ja äärimmäisen reaktiokykyinen. Isojärvi oli jäänyt täysin sen varjoon.

Hän kieltäytyi jatkamasta ajatusta.

— Keinäsen Janne on ensimmäisen heittimen johtaja?

— Saman luokan kaveri kuin Ojalakin, Wiik määritteli. — Eikä Korhonen jää niistä senttiäkään, vaikka on eri kaliiperin miehiä.

Se puhui hänen serkustaan. Eero ei ollut mitenkään erityisen lämpimästi kätellyt Marttilaa heidän tervehtiessään. No, muistuttihan hän tietenkin sille Paulista. Mutta eikö siitä ollut iäisyyden mittainen aika.

— Korhonen on toisen heittimen johtaja, Wiik jatkoi. — Joukkueen vanhoja miehiä.

— Hän on minun serkkuni.

— Sinähän olet täällä kuin kotonasi. Kaikki oman puolen miehiä, koko pataljoona!

He lähestyivät jo talleja ja töpinää.

Nyt se oli kysyttävä, jos aikoi kysyä.

— Entä millainen joukkueen henki on? Ja koko pataljoonan?

Wiik hymähti.

— Jokainen odottaa sodan loppumista ja kotiinpääsyä.

— Minä tarkoitan vähän muuta.

Wiik pysähtyi niin äkkiä, että Marttila harppasi hänen ohitse. Pysähtyessään ja kääntyessään hän näki luutnantin tuijottavan häneen kaventunein silmin.

— Eivät ne mitään kaukopartiosankareita ole ... Wiik'kin oli siis kuullut Taunosta ... Mutta aivan varmasti heitinjoukkue siihen kuin joku toinenkin. Kun vaan johtajan oma kantti kestää!

Mitäpähän menin kyselemään, Marttila jurnutti itselleen kävellessään luutnantin vierellä loppumatkaa.

Kärkyjen lähelle tullessaan Wiik lientyi hiukan.

— Ei täällä kukaan ajattele mitään muuta kuin kotiinpääsyä, hän sanoi pysähtyessään ja ojentaessaan konepistoolinsa Marttilalle siksi aikaa, kun päästeli repun selästään ja kohautti sen kuormaan. — Etkä ajattele sinäkään muutaman viikon päästä. Nyt sinussa voi olla vielä jäljellä Niinisalon sotaisuuksia.

Wiik valmistautui jo ojentamaan kättään, mutta Marttila ennätti sanomaan:

— Entä jos tuleekin oikein helvetinmoinen rytinä?

Luutnantti liikautti hiukan päätään.

— Ei tule. Eivät ne ois löysäämässä vanhoja ikäluokkia siviiliin, jos jotakin isompaa ois tulossa ... Ja upseereistakin puolia kaikenmaailman kursseille.

Wiik laski kätensä hänen olalleen.

— Kun jaksat odotella muutaman viikon, niin rupijaa se näyttämään sunkin osaltasi valoisammalta. Pijä huoli pojista!

— Yritetään!

He kätelivät ja Marttila kääntyi paluumatkalle kohti joukkuetta.

»Pijä huoli pojista!»

Se jäi soimaan hänen korviinsa. Hän kuullosteli sitä kävellessään pataljoonan korsukylän halki. Punnitsi Wiikin sanoja ja yritti tavoittaa hänen ääntään.

Mitä luutnantti oli ajatellut sen sanoessaan?

Marttilan mieleen nousivat kuvat miehistä, joista he olivat keskustelleet. Ojalan kalju ja vankat hartijat, luja niska kuin sonnilla. Jyhkeä virolainen ei ollut kuin puolivälissä neljättä vuosikymmentään, mutta sillä ei ollut ainuttakaan hiusta päässään. Siitä huolimatta se oli komea mies.

Keinäsen Janne oli virolaista hoikempi, mutta jäykempi kuin Ojala. Todennäköisesti silti yhtä nopea, mutta ei niin sulava. Ojalaa ajatellessa tuli mieleen tiikeri, Keinästä talviunestaan herätelty karhu. Paitsi että Jannella oli hevosenharjaa muistuttava vaalea karhea tukka.

Pauli oli arvostanut vielä enemmän Jannen älyä kuin hänen voimiaan.

— Jos sillä miehellä olisi ollut mitään mahdollisuuksia koulunkäyntiin, se olisi väitellyt alle kolmekymmentävuotiaana tohtoriksi, veli oli joskus intoillut.

Marttila ei pannut ajatuksissaankaan vastaan. Hän oli nähnyt Jannen sekä pelaavan pesäpalloa että painivan.

Korhosen Eero oli kymmenen senttiä Jannea lyhyempi ja luultavasti kaksikymmentä kiloa keveämpi. Mutta yhtä luja kuin Jannekin. Ja tulisempi. Ne olivat ainakin kahdesti aikoneet muiluttaa sitä lapuanliikkeen aikana, mutteivät olleet uskaltaneet yrittää, kun tuli toiminnan hetki. Olivat aina muistaneet Eeron kuuluttaman sanan, että siinä leikissä mennään toisen rajan yli kuin sinimustat suunnittelevat. Ja joukolla.

He olivat Eeron kanssa serkuksia äitiensä puolelta. Mutta perheillä ei ollut mitään kanssakäymistä keskenään, jollei sattumalta tavattu mummilassa. Eikä sielläkään enää sen jälkeen, kun isoäiti oli tehnyt kirjat Tauno-veljen ja Anjan hyväksi. Lienevätkö Eero ja Tauno kätelleet toisiaan milloinkaan, poikavuosinaankaan.

Paulin kanssa Eero oli ollut paremminkin kaveri. Ne olivat pelanneet yhdessä siihen kesään saakka, kun Eero ja Laura yllättäen vihittiin.

Marttila ei ollut ihan varma muistiko kaiken vai kuvitteliko muistavansa, kun oli kuullut niin paljon puhuttavan. Heillä oli sentään kymmenkunta vuotta ikäeroa ja hän oli ollut aivan poikanen siihen aikaan, kun Eero ja Marttilan vanhimmat veljekset olivat eläneet jo nuoruus- ja miehuusvuosiaan.

»Pijä huoli pojista!»

Se tuntui melkein irvokkaalta, kun sitä ajatteli ja tunsi miehet ja itsensä.

Ja kuitenkin se oli todellisuus!

Marttila pysähtyi pölisevänkuivalle hiekkatielle.

Niin se oli. Hän oli ottanut vastuun noista miehistä heitinjoukkueessa. Eikä ainoastaan heistä, vaan myös heidän tekemisistään. Hän vastaisi siitä, että tulta saataisiin sinne missä sitä tarvittiin. Tarpeeksi nopeasti ja tehokkaasti. Ja että se tavoittaisi annetun maalin eikä tulisi omien niskaan.

Vaistomaisesti Marttila harppasi ajouran ulkopuolella nousevan kannon päähän ja katsoi taakseen.

Wiik oli jättänyt reppunsa kärryyn jumalten haltuun ja käveli kohti kanttiinia. Luutnantti oli vapaa mies. Vastasi vain omasta itsestään. Hänen oli helppo mennä naurattamaan kanttiinin naisia ja hörppimään korviketta.

Marttilakin oli suunnitellut käyvänsä kanttiinissa. Siellä saattoi olla joku tuttu tyttökin. Mutta nyt hän ei tuntenut pienintäkään halua mennä kukkoilemaan sinne uusissa kampeissaan.

Harpaten alas kannolta vänrikki lähti jatkamaan matkaa lievän itseinhon ja -säälän kamppaillessa elintilasta hänen sisikunnassaan.

Neljän miehen edessä ulkona korsualueen pöydällä oli kaksi pelikorttia, toinen nurin ja toinen kaikkien näkyvissä.

— No niin, joko kaikki tietää? sökö-Lievonen kiilasi.

Hän oli töillä ja piti korttipakkaa kourassaan. Toiset olivat todenneet, ettei hän itse ollut vilkaissut omia pohjiaan.

— Ne on Ryynäsen puheet, Ketola huomautti. — Älä yritä perkele sököttää, mulla on ässä perseessä.

Ryynänen tuijotti pöydän yli.

— Kunkkupari lähtiessä, hän ilmoitti. — Miten ois kaksi kymppiä.

Ennen kuin toiset ehtivät ottaa kantaa Lievonen siirsi rahat lavaan.

— Kaikki mukana? korpraali tiedusteli.

— Elä pijä kiirettä, Keinänen jarrutti. — Kaksi kymppiä on joillekki paljo rahhaa.

— Yksi katotaan, Ketola uhosi ja työnsi rahansa mukaan.

— En kai minä voi jäähä pois, ku oon ite nokittamasa, Ryynänen perusteli.

Hän oli tuskin saanut rahansa pottiin, kun Lievonen jo jakoi.

Viestiryhmää johtavaa korpraalia kutsuttiin sökö-Lievoseksi käytännön perusteella: hän pelasi ainakin kaksi kolmasosaa vapaa-ajastaan. Jos pelikavereita ei löytynyt omasta joukkueesta, Lievonen työnsi rahatukun kenttäpuseron taskuun ja etsi pelipaikan muualta. Huhuttiin, että Lievosen reppu oli puolillaan setelitäytettä. Jos Lievonen halusi, se voitti rahan voimalla kaikki muut. Mutta Niilo pelasi varsin siivoa peliä omassa joukkueessa. Se rakasti pelaamista enemmän kuin voittamista. Tai ainakin enemmän kuin rahaa.

— Siinä meni puhheet Ryynäseltä, Ketola hillui pyyhkäisten tumman kiharan silmiltään. — Kato mikä tämä on!

Sillä oli ässä pinnassa. Jos sen puheet persekortista
Mutta eholle se oli tietenkin pannut vaan.

— Ketolan ei kärsi voittoa, takapirun osaan tyytynyt
Ojala julisti. — Samalla miehellä ei voi olla tuuria pelissä ja
rakkaudessa.

Joukkueen hurmuri tiesi mitä virolainen tarkoitti:

— Minä luovutan sen uuden kanttiinilotan Väinölle. Minä
en sekkaannu punatukkasiin.

— Minkä vuoksi? Rynänen hämmästeli. — Mulla ei oo
mittää valittamista.

— Irja onki asia erikseen! Ketola myönsi höylisti. — Jos
sulta silmä vältyis, niin Irjan minäki huolisin. Mutta ei
ketään muuta punatukkaista.

Keinänenkin kiinnostui:

— Syy?

Ketola oikoi asentoaan penkillä.

— Se on periaatekysymys. Ihmisellä pittää olla
periaatteita. Ku minulla ei oo mittää muuta, minä olen
ottanu tämän. Minä en koske sormenpäälläni
punatukkaiseen naiseen, vaikka oisin kahdestaan sen
kanssa autiolla saarella.

— Se onki sitten ainoa nainen maailmassa, josta Ketolan
sormet pysyvät erosa, Lievonen todisti. — Katelkaapa jätkät
korttejanna. Riittääkö ennää kaksi kymppiä, Ketola?

— Täällä ne vielä puhheet ovat!

Pöydässä ja ympärillä olevassa katsojaosastossa syntyi
hiljaisuus, kun Rynänen käänsi jakajalta suoraan
kouraansa, pihistettäväksi, vastaanottamansa kortin
näkyviin.

— Nyt ainakin sillä on kunkkupari, Ojala ihasteli. —
Kolmoset, jos puheet pitää.

— Milloin minä oon pelisä turhia puhunu?

Keinänen käänsi korttinsa pois.

— Meikäläisellä ei ole enää mitään tekemistä näillä markkinoilla ... Eikä paljo sullakaan, Lievonen. Ryynänen tyhjentää sinut.

Ryynäsen hymy oli leveä.

— Perheellisen on pakko yrittää.

Se oli huumoria, mutta sisälsi hänen kohdallaan totuuden. Ryynänen teki suurimman osan vapaa-ajastaan sormuksia ja erilaisia koruja ja lähetti jokaisen tienaamansa markan kotiin. Ne olivat aloittaneet Irjansa kanssa kolmekymmentäluvulla ihan tyhjästä eikä punatukkaisella vaimolla ollut mitään muita tuloja kuin sotakuukausipalkka ja Ryynäsen hankkimat ylimääräiset markat.

Ryynäsellä oli parasta aikaa tuolla suonkupeessa kasvimaata, jonka tomaatti- ja kurkkupenkit se oli jo myynyt tähän tulevalle tuttavalleen. Ja keskikesästä se alkaisi hillittömän marjankeruun mikäli vanhat merkit pitäisivät paikkansa.

Kun Ryynänen osallistui sököön, se pelasi voittaakseen ja saadakseen rahaa.

Lievonen ei säikähtänyt sen kunkkuparia.

— Perkele ku pukkaa väkisellä viijen suoraa. On jätkä perseessä.

Toiset jättivät sanomatta ettei se ollut kattonutkaan sitä.

Lievonen nakkasi rahat pöytään.

— Ei riitä, Ryynänen ilmoitti. — Pannaan nyt viiskymppiä ainaki, jos keulamies saa puhua.

Lievonen otti nuhteet vastaan ja lisäsi kolme kymppiä lavaan. Hän oli juuri kääntymässä hoputtamaan Ketolaa ratkaisuun, kun Sántin, joukkueen täydennysmiehenä saaman ajomies-kuopuksen, huuto sotki pelin.

— Pojat, jumalauta, tulkaa katsomaan!

Ajomies ei olisi eläissään kuvitellut miten nopeasti miesten käsiin ilmestyivät jostakin aseet.

— Missä päin? Ojala tiukkasi. Virolaisen katse kiersi jo korsualueen reunamia.

Ajomies punoitteli.

— Ei siellä mitään vihollisia ole.

Ojala lasi asekkänsä.

— Mitä perkelettä sinä sitten kohellat?

Säntti viittasi kädellään tallien suuntaan.

— Raskaan pataljoonan äijät ovat pesorkkaamassa meidän kuormastoa.

Miehet kurkkivat tallien suuntaan.

— Onhan siellä Holappa vartiossa, Keinänen vastusti.

— Vai eikö ole? Ojala tiukkasi ajomieheltä.

Säntti hätääntyi.

— On se siellä, mutta ne eivät usko sitä.

— Usko? Onhan teillä saatana aseet siellä, Lievonen ärtyi.

Poika vedettiin mukaan asiaan. Olihan se talleilla liki kuormastoa.

Säntti otti nokkaansa.

— Ei niitä nyt ampumaankaan viitti ruveta, jos ne jonkun laatikon sytyttimiä ja lähtöpanoksia lainaavatki.

Joukon mielenkiinto sammui siihen.

— Keneltä uupuu? Lievonen mekasti.

— Yritä arvata, Ketola ilmoittaantui. — Miehen pitää olla sairas kun pistää viisikymppiä ässäparia vastaan, mutta minä katon vielä tämän.

— Elä unoha viijen suoraa, Lievonen varoitteli ja rupesi jakamaan seuraavaa kierrosta.

Lievoselle jäi kuitenkin jo ensimmäinen kortti sormiin Ojalan kohottaessa kättä varoittavasti.

Miehet kääntyivät katsomaan samaan suuntaan kuin virolainenkin.

Kankaansyrjää noudattelevaa ajouraa pitkin lähestyi pataljoonan suunnasta pienikokoinen uudenuutukaiseen

univormuun pukeutunut upseeri. Heidän uusi joukkueenjohtajansa.

Tulija katosi näkyvistä korsurakennelmien peittäessä suunnan, mutta jokainen mies näki silmissään vänrikin kävelemässä eteenpäin ajouraa, kohti lähimpänä olevia tallia ja varastoja. Kuormastoa.

Kukaan ei äännähtänytkään pitkän odotuksen aikana. Sitten kankaansyrjältä kuului kireä huuto:

— Minä kysyin kenen luvalla se tapahtuu!

Ojala lähti liikkeelle. Toiset seurasivat häntä äänettömästi, varoen askeleitaan niin kuin ne olisivat kuuluneet minnekään korsualueen pölisevähienolta hiekkapinnalta.

Muutaman askeleen otettuaan virolainen hiljensi vauhtiaan. Pysähtyi sitten kokonaan.

Krh-joukkueen kuormasto oli normaalia mittavampi. Pataljoona oli antanut kaksi ylimääräistä hevosajoneuvoa siirtymisen nopeuttamiseksi nimettyään joukkueen etukomennuskunnakseen, joka ottaisi vastaan linjan taaemmat osat jo puolta vuorokautta ennen muuta pataljoonaa, ja valmistelisi toisten tulon heti mentyään itse asemiin. Oppaita tuskin tultaisiin tarvitsemaan pataljoonassa, joka entuudestaan tunsu etulinjan asemat, mutta kun pataljoonan upseeristosta huomattava osa oli aivan uusia tulokkaita, komentaja oli halunnut varmistaa vaihdon sujumisen tavanomaisin toimenpitein.

Lähdön siirtyessä joukkue oli asettanut vartiomiehen kuormastolle, siirtänyt hevoset tallille ja palannut normaaliin päiväjärjestykseensä kunnes toisin määrättäisiin.

Pihaharjanteelle pysähtyvät miehet näkivät kuormaston luona vartioon määrätyn Holapan kivääri olallaan, joukkueenjohtajansa ja viiden miehen ryhmän Raskaan pataljoonan ukkoja.

Kahdella miehistä oli sylissään laatikot.

Heidän ja vänrikin välissä seisoj keskikokoinen lihava kolmissakymmenissä oleva korpraali, jonka useimmat katsojista tunsivat siviilistä oman pitäjänsä karjanostoasiamieheksi.

— Eikö se saatana ole yksi ja sama mikä sakki näitä kylvää näille soille. Vai ovatko nämä sun henkilökohtaisia kapistuksiasi?

Korpraali kääntyi katsomaan kavereihinsa.

— Poika luulee etten minä tunne sitä. Marttilan suojeluskuntasuvun salainen ase on saatu vänrikiksi saakka ja meinaa tukehtuva tärkeyteensä.

Mies nosti opettavaisesti sormeaan upseeria kohti.

— Elä viiti ottaa hommia niin tosikkomaisesti, poika! Meidän ei kannata ruveta riitelemään näistä valtion vehkeistä eikä sun ikäises yleensäkin tulla huutelemaan vanhoille rintamamiehille. Se voi olla melko lähellä se aika, että Suomenki herrojen perseet vielä tervataan. Se pitäs kyllä sunki käsittää, kun seuraat vähäkää miten teijän aseveljillenne on käymäsä Venäjän miesten kansa.

— Se voi olla sen verran katkera totuus, etteivät kaikki vänrikit pysty sitä nielemään, toinen laatikkomies huomautti. — Sieltä voi Marttilan verstaaltaki ruveta löytymään tämän savotan jälkeen töitä muilleki ku suojeluskuntalaisille.

— Siellä on meikäläinenki seissu lakki kourasa, saatana, Rynänen jupisi Ojalan vieressä.

Virolainen tuijotti päätään liikauttamatta alas riitelijöihin.

— Sinä voit kuvitella tulevasi suureksi kaukopartiojohtajaksi, mutta oot vähä myöhäsä tässä Suur-Suomen teosa, korppi kajotti.

Rynänen näki kersantin liikauttavan silmiään hänen suuntaansa.

— Sen veljet ovat kuuluisia sotaurhoja, Ryyänen selvensi. — Tauno varsinkin.

— Niille ei huudeltakaan tuolla tavalla vasten naamaa, Keinänen sanoi Ryyäsen takaa.

Raskaan pataljoonan miehet vetivät henkeä.

— Onko vielä jotakin vai tuliko kaikki sanotuksi? kuului Marttilan ääni.

— Kunhan painat mielees nämäkää, lehmänostelija uhosi.

— Voi ollakin, ettei unohdu. Korpraalin nimi ja yksikkö? Teuraskarjanostelijan suu lokahti auki.

— Mitä sitten? hän kysyi pitkän hiljaisuuden päästä.

— Kai teillä on rohkeutta sanoa nimenne vai eikö teistä ole muuhun kuin huutamaan kurkku suorana?

Karjanostelija harppasi lähemmäksi Marttilaa.

— Täysikasvuiset miehet pitäjässä minut tuntevatki, mutta mikä se siinä: korpraali Virtanen, herrra vänrikki.

— Ja yksikkö?

— Raskaan pataljoonan kooerhoo-komppania, herrra vänrikki. Tarvitaanko syntymäaika ja tuntolevyn numero?

— Tämä riittää kyllä ... Te kaksi palautatte ne laatikot kuormaan ja ilmoittaudutte yhdessä korpraali Virtasen kanssa oman yksikkönne päällikölle. Toimikaa!

Vasta kääntyessään Marttila näki omat miehensä rinteellä. Vaihtamatta heidän kanssaan sanaakaan vänrikki lähti nousemaan loivaa rinnettä kohti kakkoskorsua ja katosi sen suuntaan.

Joukkue tuijotti vierailijoihin.

Kesti hetken ennen kuin laatikonkantajat lähtivät liikkeelle. Mutta kumpikin käveli kärryjen luo ja nosti kantamuksensa kuormaan.

Karjanostelija naurahti miesten palatessa.

— Sökö-Lievosen vai kenet te ootta valinneet joukkueesta huolehtimaan tuosta sotilaspojasta ettei se loukkaa miesten keskellä ittiään?

Odotettuaan turhaan vastausta korpraali lähti liikkeelle. Hänen sakkinsa seurasi Virtasta sanaakaan sanomatta.

Menijöitten päästyä varmasti kuulomatkan ulkopuolelle Ryytänen harppoi kivääri olallaan seisovan Holapan luo.

— Saatana suaki ku annat kaikkien kulkumiesten mennä tonkimaan kuormia vaikka seisot torrakko olalla vartijosa.

Holappa perääntyi Ryytäsen edessä, oli kompastua männynjuureen ja pysähtyi hämmentyneenä.

— En minä nyt perkele ruvennu niitten kansa riitelemään mistään lähtöpanoksista.

— Mistä sinä tiesit mitä ne sieltä ottaa, Sääntti syytti toisten takaa.

— Katoin minä sen verran enkä viittiny tehä numeroa joutavasta.

— Sano saatana suoraan vaan, ettet uskaltanu, Korhonen raivostui. Holappa oli toisen heittimen miehiä. — Perkele ku se rupijaa pelkäämään jo omiaki miehiä.

Mille asteelle suunsoitto olisi kehittynyt jäi kaikilta näkemättä, kun Liskin Arvo ilmestyi kakkoskorsun suulle ja karjui:

— Joukkueen varajohtaja vänrikin luo!

Sakki kääntyi siihen suuntaan. Ojala yhtenä viimeisistä.

Lähetin aloittaessa uutta kiljumista virolainen heilautti kättään ja huusi:

— Tullaanhan täältä!

Ojalan tullessa Liskin seuraamana sisälle korsiin puhui joukkueenjohtaja parasta aikaa puhelinpäivystäjälle.

Vänrikki viittasi kädellään kersanttia istumaan, mutta Ojala jäi seisaaltaan kuuntelemaan Marttilan keskustelua viestimiehen kanssa.

— Yrität vaan uudestaan, niin kyllä se vastaa, esimies määräsi. — Kun saat komppanianpäällikön kiinni, huudat minut puhumaan.

— Selvä on, herra vänrikki!

Puhelinpäivystäjä oli samaa ikäluokkaa ajomies Sántin kanssa.

— Sulla oli asiaa, Ojala tyytyi sanomaan viestimiehen poistuessa joukkueenjohtajan pienestä korsihuoneesta isommalle puolelle.

— Joo, istu alas!

— Minä voin kyllä sen aikaa seistaki.

Virolaisen takaa lapsuuskaveriaan tarkasteleva Liski näki ärtymyksen vilahtavan vänrikin kasvoilla.

— Kuten haluat, Marttila sanoi. — Oletko sinä joukkueen varajohtajana tyytyväinen vartiomiehesi suoritukseen tuolla?

Ojala tunsi Liskin katseen kasvoillaan.

— Holappa nyt on mikä on, hän sanoi hidastellen. — Sun kai se pitäis tietää, oman pitäjäsi miehistä.

— Ja semmoinen mies pistetään yksinään vartioon.

Liski ja virolainen vilkaisivat toisiinsa.

— On se sunkin aikana ollut kovemmissakin paikoissa kuin tallin takana vartiossa, Ojala muistutti.

— Ja kauhusta sekaisin joka kerta, vänrikki syytti.

Ojentaui sitten kuin yrittäen päästä fyysisestikin irti koko asiasta. — Linjaanlähtöä on lykätty kolmella vuorokaudella. Puretaan kuormat ja toimitetaan pataljoonan hevosajoneuvot niille takaisin.

Kersantin ilmeettömät kasvot eivät sanoneet mitään. Mutta he molemmat tiesivät yhtä hyvin mikä noituminen joukkueessa kohta alkaisi, kun virolainen joutuisi purattamaan valmiit kuormat ja joukkue asettautumaan takaisin paikalleen kolmeksi vuorokaudeksi tai viideksi tunniksi, mikä nyt sitten taas sattuisi olemaan isojen herrojen lopullinen ratkaisu.

Viestimies kopautti joukkueenjohtajan kömmänän oveen ja kurkisti Marttilan äänen kuultuaan sisään.

— Kooerhookomppanian päällikkö on kolmen neljän minuutin kuluttua tavattavissa. Ne soittavat sieltä päin, kun hän on korsussa, herra vänrikki.

— Kiitoksia!

Arvo Liski rykäisi. Toisenkin kerran.

Marttila katsoi häneen.

— Niin?

— Kapteeni Harjulaa pidetään poikkeuksellisen vittumaisena miehenä, virolainen sanoi lähetin puolesta.

— Sinäkö aiot kannella sille Virtasesta ja niistä lähtöpanosten pöllijöistä? Arvo kysyi kireästi.

— Se on ymmärtääkseni minun velvollisuuteni.

— Harjula pääsee nauramaan koko joukkueelle, Arvo vastusti. — Raskaan pataljoonan kooerhookomppania on meidän vakituinen kilpailijamme jo muutenkin.

Puhelin soi. Viestimies kuului tokottavan herra kapteenia. Marttila nousi ja harppasi ovelle. Siinä hän pysähtyi ja vilkaisi molempiin huoneeseen jääviin miehiin.

— Emme kai me kilpailua pelkää, vai?

Sitten vänrikki meni.

Ojala työnsi jalkansa pitämään oven auki.

Joukkueen puhelin oli heti ison korsun ovisuussa ja miehet kuulivat kovaäänisen puhelun kuin olisivat itse olleet korva kuulokkeessa kiinni.

— Herra kapteeni, vänrikki Marttila, Toisen pataljoonan krhjoukkueen johtaja. Asiani koskee

— Minä kuulin jo, Harjulan kuivakka ääni ilmoitti. — Korpraali Virtanen kertoi, että vänrikki pahoitti mielensä, kun he lainasivat hiukan a-tarvikkeita.

— Onko tämä myös teidän tulkintanne, herra kapteeni?

— Mitä vänrikki tarkoittaa?

— Lainaaminen on kahden sopimuskumppanin välinen toimenpide. Teidän miehenne tavattiin itse teosta, kun he olivat tonkimassa toisen yksikön kuormastoa, herra kapteeni.

Syntyi hiljaisuus.

Sivustakuuntelijatkin saattoivat havaita kapteeni Harjulan sävynmuutoksen komppanianpäällikön kysyessä:

— Mitä te haluaisitte minun tekevän asiassa, vänrikki Marttila? Mikä hyvittäisi teidän joukkuettanne kohdanneen vääryyden?

— Asia on puhtaasti teidän oman komppanianne sisäinen, herra kapteeni. Jos se ei huoleta teitä tuon enempää, niin minua vielä vähemmän. Seuraavalla kerralla, kun tapaan sotarosvot itse teosta, annan ampua heidät paikan päällä.

Hiiskumaton hiljaisuus. Sitten huuto josta ei saanut mitään selvää. Ja sen jälkeen oli yhteys poikki.

Ulkonaisesti täysin tyynenä Marttila palasi huoneeseensa. Vain kaulasuonen kiihkeästä sykkeestä miehet näkivät vänrikinkin pulssin kohahtaneen.

Ojalan ääni oli täysin väritön virolaisen kysyessä:

— Oliko sinulla minulle mitään muuta?

— Oli ... Aikoiko joukkue lähteä täältä monen viikon oleskelemisen jälkeen ja jättää kenttäkäymälän siinä kunnossa miehille, jotka ovat tulossa etulinjasta?

Puna kohosi virolaisen jyrkälle kaulalle.